

рус. Где (находятся) твои книги? Где у тебя книги?

пол. Gdzie są (znajdują się) twoje książki?, Gdzie masz książki?

Сравнение с данными сербского и хорватского языков подтвердит или опровергнет возможность объяснить поведение болгарских позиционных глаголов как южнославянскую или балканскую особенность, как проявление аналитизма в противовес северославянским языкам, синтетические системы которых подчиняются значительно более строгим ограничительным правилам употребления не только позиционных глаголов, но и логически связанных с понятием пространства каузативных и некаузативных транзитивных глаголов (поставить, положить, посадить, повесить; встать, лечь, сесть), а также и группы глаголов движения. Самым важным фактором в развитии этих глаголов следует считать представление о пространстве в соответствующей языковой картине мира.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ковачева, Нина П., Глаголы положения в русском языке в сопоставлении с болгарским. – София: Народна просвета, 1982.
2. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка – М. "Азъ", 1992.
3. Речник на съвременния български книжовен език, издание на БАН, т. I – III. – София, 1954–1959.
4. Podręczny słownik języka polskiego. - Warszawa. Wydawnictwo naukowe PWN, 1999.

SUMMARY

The article is a part of extensive comparison of Slavonic verbs which express spatial relations. The specific features and meanings which appear in the process of functioning of Bulgarian position verbs in comparison with Russian and Polish ones are offered in the text.

Тетяна Грачова

ЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ КОНЦЕПТИ ПОВІСТІ Б.АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА «СМЕРТЬ»

Предметом наукового осмислення у статті є аналіз концептуальних етико-психологічних рецепцій повісті «Смерть» Б.Антоненка-Давидовича.

Б.Антоненко-Давидович належить до покоління митців, що змушені були в силу об'єктивних причин постійно виборювали право вдосконалювати світ за власними естетичними законами. Семантичний простір повісті «Смерть» дозволяє констатувати глибоку обізнаність Б.Антоненка-Давидовича з предмета художнього осмислення. Аналітичне проникнення в основи тогочасного буття дали можливість автору засобами словесного мистецтва найадекватніше позиціонувати вражаючі реалії епохи суспільно-політичних катаклізмів початку ХХ ст. в Україні. У повісті «Смерть» ідеологічна матриця синхронізується з свідомісним досвідом головного персонажа Костя Горобенка – «комуніста» і «більшовика». Реконструюючи феноменологію епохи, активізуючи досвід

власних життєвих вражень, художньо переконливо репрезентуючи соціумний інтер'єр, автор, перш за все, моделює «світ душі» головного героя, його ідеологічні інтенції, рефлексії, емоційну реакцію на об'єктивну дійсність.

Продуктивна естетична рецепція суспільно-політичного феномена доби вимагає від митця актуалізації широких контекстів. Вже на початку твору в особі головного героя експліковано цілком сформовану особистість, яка ніби свідомо обрала політичну позицію, однак до кінця твору болісно шукає підтвердження правильності обраного життєвого шляху, а головне – намагається знайти гармонію із самим собою. У повісті художня презентація світоглядних інтенцій К.Горобенка (у монологічній формі) фокусується навколо принципового питання самовизначення «Свій чи чужий?» [1, с.47]. Формування політичного амплу головного героя актуалізує ключові домінанти на рівні хроносу: «...я був український націоналіст, я був за голову повітової філії національного союзу; в цьому ж місті я, безусий юнак, що допіру скінчив гімназію, виступав у 1917-му на мітингах, розпинався на всяких зібраннях за «неньку», закликав собі в свідки спорохнявілу пам'ять усяких Сірків та Гордієнків...» [1, с.32].

Квінтесенцією політичних пошуків персонажа стала актуалізація вічного для українського інтелігента національного питання, яке Горобенко намагається вирішити відповідно до вимог часу: «Настане час – і не буде України, не буде, може, націй узагалі...» [1, с.47] Демонструючи сталість переконань, персонаж наполегливо декларує: «Ах, яке це безглуздя, що між ним і партією може стояти нація. Та нація, що вигадала тільки бандуру і плахту! Це справді нісенітниця. Це анекдот» [1, с.47]. Однак, експресивні монологи, що є одними з улюблених засобів мовно-образної реалізації у Б.Антоненка-Давидовича, художньо оприявнюють внутрішні протиріччя у душі Горобенка. Психологічний (навіть психічний) дискомфорт героя повісті виразно проілюстрований. Перед очима реципієнта розгортається пластична панорама деградації головного персонажа твору під впливом об'єктивної реальності. Кульмінаційним у цьому плані є епізод, коли Кость, декларуючи власну політичну свідомість, фактично перевтілюється у хижака, здатного для власного душевного спокою на усвідомлене вбивство: «Треба вбити... Мушу, власне, не вбити, а розстріляти. І тоді, коли перед очима з'явиться їхня кров, коли ця кров розстріляних повстанців, куркульні, спекулянтів, заручників і безлічі усяких категорій, що зведені до одного знаменника – контрреволюція, хоч раз, єдиний тільки раз впаде, як то кажуть, на мою голову, заляпає руки, тоді – всьому цьому кінець. Тоді Рубікон буде перейдено. Тоді я буду цілком вільний. Тоді сміливо й одверто, без жодних вагань і сумнівів можна буде сказати самому собі: я – більшовик...» [1, с.50]. Інтерпретаційне поле зазначеного художнього сегмента розширюється за рахунок підтексту, який дозволяє опанувати логіку вчинків і мотивацію бажань персонажа, коли домінантою стає страх.

Образ смерті, концептуалізований у назві повісті, є наскрізним, оскільки акумулює у собі домінантні пріоритети головного персонажа і символізує його моральну загибель («Костик умер... і те, що не встигло вмерти... ось умре» [1, с.54]), а також фізичну смерть з різних причин багатьох героїв твору (Наді, Чернишова, Фролова, Герасименка, шістьох «найзаможніших коліївських

багатіів»). Рецепція смерті в авторському художньому осмисленні набуває філософської глибини. Сцена розстрілу детально експлікована письменником яскравими емоційними деталями. У момент максимального психологічного напруження, коли Горобенко з особливою насолодою душевно особи людини вбиває у собі людину, а засуджені до страти виглядають спокійнішими ніж їх кат, образ хроносу набуває концептуального значення. Принципове ідейно-емоційне навантаження несе образ крові, що з'являється на місці вбивства («червона плямочка»). Психологічно переконливим є майстерно змодельований автором асоціативний ряд неадекватної людини, колишнього інтелігента Горобенка, який бачить, як крапля крові вбитої ним людини «блиснула на сонці», «посміхнулась сонцеві». Регістри пам'яті персонажа відгукнулися на його жахливий вчинок ще одною асоціацією – кров вбитого і кров на сорочці Наді та простирадлі, «чиста, дівоча кров». Перше, як символ смерті, друге – символ життя, наочно ілюструючи тезу Горобенка про «вічний калейдоскоп життя».

Моральний максималізм на рівні людських стосунків набув на сторінках твору значення концептуального. Категорія «минуле», якого персонаж намагається активно позбутися, нагадує про себе щасливими алюзіями на рівні болючих спогадів про кохання. Активізуючи емоційні регістри, Б.Антоненко-Давидович фокусує увагу реципієнта на образі світлого і чистого почуття до дівчини Надії, образ якої набув формально-змістового уособлення, символічного образу «чистої, прозорої сльози». Психологізована почуттєвість художньої манери письменника у цьому сегменті художньої структури наочно позиціонована. Аксиоматичною антитезою справжньому кохання на сторінках повісті експліковано брудні, тваринні стосунки між Костем («комуністом махоньким») і Параскою Федорівною. Отже, авторські морально-етичні концепти у повісті «Смерть» принципово задекларовані.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко-Давидович Б. Вибрані твори/ Антоненко-Давидович Б. – К.: Наукова думка, 2006. – 305 с.
2. Голосова Т.М. Темпоральна система макроструктури художнього тексту/ Т.М. Голосова. – Черкаси: РВВ ЧДУ ім. Б.Хмельницького, 1998. – 120 с.
3. Єфремов С. Історія українського письменства/ С.Єфремов – К.: Femina, 1995. – 688 с.
4. Копистянська Н.Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства: монографія/ Н.Х. Копистянська. – Львів: ПЛІС, 2005. – 368 с.

SUMMARY

The subject of scientific consideration in present article is the analysis of conceptual ethic and psychological receptions in the novel "Death" by B. Antonenko-Davidovych.

Елена Гусева

ЭКСПЛИКАЦИЯ, ВУАЛИЗАЦИЯ И ДРУГИЕ ВИДЫ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ЗНАЧЕНИЯ В ЗНАКЕ ЯЗЫКА

Прискорена динаміка лексики, що є характерним для сучасної мови, виявляє всі відомі механізми експлікації значення у мовному знаку. У використанні слова носіями мови реалізуються дві протилежні інтенції – до експлікації та до вуалізації значення. Різноманітність форм експлікації підтверджує, що тенденція до експлікації значення – це один із законів існування й розвитку мови.